

# Fizyoterapistlerin ve Fizyoterapi Lisans Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutumu ve Öz Yeterliliğinin İncelenmesi: Kesitsel Araştırma

## Investigation of Traditional and Complementary Medicine Attitudes and Self-Efficacy of Physiotherapists and Physiotherapy Undergraduate Students: Cross-Sectional Study

<sup>1</sup> Yasemin ATEŞ SARI<sup>a</sup>, <sup>2</sup> Asiye MORGİL<sup>b</sup>, <sup>3</sup> Farnaz NEMATİ<sup>b</sup>, <sup>4</sup> Nezehat Özgül ÜNLÜER<sup>a</sup>

<sup>a</sup>Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara, Türkiye

<sup>b</sup>Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

**ÖZET Amaç:** Modern tıp uygulamalarını tamamlayan ve destekleyen geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) yöntemleri, sağlıklı bireylerin sağlığının korunması ve geliştirilmesinde ve sağlık sorunu olan bireylerin ise sağlığının iyileştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Amaç, fizyoterapistlerin ve fizyoterapi lisans öğrencilerin GETAT tutumu ve genel öz yeterliliğini karşılaştırmak ve GETAT tutumu ile öz yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Fizyoterapi öğrencileri ve fizyoterapistlerde gerçekleştirilmiş kesitsel bir çalışmadır. Çalışmaya 18 yaş ve üzeri olan gönüllü fizyoterapi öğrencileri ve fizyoterapistler dâhil edildi. Katılımcıların GETAT tutumu "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği" ile öz yeterlilik ise "Genel Öz Yeterlilik Ölçeği" ile değerlendirildi. Katılımcıların GETAT yöntemlerini kullanma durumları ve bilgi düzeyleri sorgulandı. **Bulgular:** Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği'nin alt parametreleri gruplar arasında benzerdi ( $p>0,05$ ). Genel öz yeterlilik skoru fizyoterapistlerde, öğrencilere göre fazla olduğu bulundu ( $p<0,05$ ). Ayrıca fizyoterapistlerin modern tıbbı karşı memnuniyetsizlik ile öz yeterlilikleri arasında istatistiksel ilişki bulundu ( $p<0,05$ ). GETAT yöntemleri ve kullanma durumları karşılaştırıldığında; akupunktur ve osteopati kullanımının gruplar arasında farklı olduğu ( $p<0,05$ ), diğer uygulama yöntemlerinin ise gruplar arasında benzer olduğu bulundu ( $p>0,05$ ). **Sonuç:** Fizyoterapist ve öğrencilerin GETAT uygulamalarına karşı tutumlarının olumlu olduğu ve bu uygulamaları kullanma yönünden grupların benzer olduğu belirlendi. Geleceğin sağlık profesyonelleri olacak fizyoterapi bölümü öğrencilerinin yanı sıra sağlık bilimleri öğrencilerinin de GETAT konusundaki bilgi ve farkındalıklarının artırılması uygun olacaktır.

**ABSTRACT Objective:** Traditional and complementary medicine (TCM) methods, which complement and support modern medical practices, have played an important role in the protection and development of the health of healthy individuals and the improvement of the health of individuals with health problems. The aim is to compare TCM attitudes and general self-efficacy of physiotherapists and students and to examine relationship between TCM attitude and self-efficacy. **Material and Methods:** This is a cross-sectional study conducted with physiotherapy undergraduate students and physiotherapists. Volunteer physiotherapy students aged 18 and over and physiotherapists were included in the study. Participants' TCM attitude was evaluated with "Traditional and Complementary Medicine Attitude Scale", and self-efficacy was evaluated with "General Self-Efficacy Scale". Participants' use of TCM methods and level of knowledge were questioned. **Results:** Sub-parameters of TCM attitude scale were similar between groups ( $p<0.05$ ). The general self-efficacy score was found to be higher in physiotherapists than in students ( $p<0.05$ ). Also, a statistical relationship was found between physiotherapists' dissatisfaction with modern medicine and self-efficacy ( $p<0.05$ ). When TCM methods and use cases were compared, it was found that the use of acupuncture and osteopathy method were different between the groups ( $p<0.05$ ), while the other application methods were similar ( $p>0.05$ ). **Conclusion:** It was determined that the attitudes of physiotherapists and students towards TCM applications were positive and the groups were similar in terms of using these applications. It would be appropriate to increase the knowledge and awareness of health science students about TCM, as well as the students of the physiotherapy department, who will be the health professionals of the future.

**Anahtar Kelimeler:** Tamamlayıcı tıp; fizyoterapist; öğrenciler; öz yeterlilik

**Keywords:** Complementary medicine; physiotherapist; students; self efficacy

**Correspondence:** Yasemin ATEŞ SARI

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara, Türkiye

**E-mail:** yaseminates48@gmail.com



Peer review under responsibility of Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.

**Received:** 15 Dec 2022

**Received in revised form:** 23 Feb 2023

**Accepted:** 05 Apr 2023

**Available online:** 07 Apr 2023

2630-6425 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT); sağlıktaki iyiliğin korunması, yükseltilmesi, hastalık sonucu oluşan semptomlarla başa çıkma veya kontrol altına alabilme amacıyla yüzyıllardır farklı kültürlerden beslenmiş bilgi, beceri ve uygulamaların bütünüdür.<sup>1</sup> Modern tıp uygulamalarını tamamlayıcı ve destekleyici GETAT yöntemleri son yıllarda sağlıklı bireylerin sağlığını koruma ve geliştirmede, sağlık sorunu yaşayan bireylerin ise sağlıklarını yeniden kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır.<sup>2</sup> Sağlıkta meydana gelen gelişmelerin beraberinde tedavi masrafları ve mali yükteki artış, kronik hastalığa sahip bireylerin tam anlamıyla sağlıklarına kavuşamaması ve bu bireylerin yaşam felsefelerinin tamamlayıcı tıpla uyumlu olması son yıllarda GETAT yöntemlerine ilgiyi artırmıştır.<sup>3</sup> Bununla birlikte doktorların reçete ettiği ilaçlarla yapılan tedaviden memnuniyetsizlik, doktor-hasta ilişkisinin az olması ve hastalara az zaman ayrılmasının tamamlayıcı tıp kullanımını artırdığı ileri sürülmektedir.<sup>1,4</sup>

Kişiler sağlık sorunlarıyla karşılaştıklarında sağlık sorunlarını iyileştirmek için hem modern tıba hem de tamamlayıcı tıba başvurmaktadır. GETAT kapsamında yoga, Taichi, akupunktur, kayropratik, homeopati, hacamat, masaj, sülük, reiki, bitkisel tedavi, hipnoz, refleksoloji, nöral terapi, enerji şifası, yaşam tarzı değişikliği, mezoterapi, fitoterapi, osteopati, ozon terapisi, apiterapi, proloterapi, müzik terapi ve larva terapisi uygulanan yöntemler arasındadır.<sup>5,6</sup> Ülkemizde de GETAT yöntemlerini kullanan kişi sayısının artışıyla birlikte sağlık profesyonelleri bu yöntemleri kullanan hastalarla sıkça karşılaşacak ve hastaları bu konuda doğru yönlendirmeleri gerekecektir. Bu nedenle sağlık profesyonellerinden olan fizyoterapistlerin de GETAT konusunda bilgi, farkındalık ve becerilerinin kazandırılması son derece önemlidir.<sup>7,8</sup> Ülkemizde bu konuda yapılmış çalışma sayısı sınırlı olmakla birlikte daha çok tıp fakültesi ve hemşirelik öğrencilerinin bu konuda farkındalıkları incelenmiştir.<sup>9-12</sup> Sağlık hizmetleri sisteminin bir parçası olan doktor, fizyoterapist, hemşire, diyetisyen ve diğer sağlık çalışanlarına GETAT yöntemlerini kullanan bireylerin kullandıkları yöntemin değerlendirilmesinde, seçtikleri yöntemin amaçlarının, sonuçlarının ya da risklerinin doğru bir şekilde aktarılmasında çok önemli görevler düş-

mektedir. Hem mezun olan sağlık çalışanlarının hem de eğitim süreci içerisinde olan sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin GETAT uygulamalarına yönelik, tutum ve davranışlarının araştırılması ve çıkan sonuçların incelenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bireyin, tüm stresli yaşam olaylarına uyum sağlama ve günlük yaşamın zorluklarıyla başa çıkmadaki öz yeterliliklerinin belirlenmesi de son derece önemlidir. Çalışmamızın amacı, fizyoterapistlerin ve fizyoterapi lisans öğrencilerinin GETAT tutumu ve genel öz yeterliliğini karşılaştırmaktır. Ayrıca bireylerin GETAT tutumu ve öz yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

## GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışma, 2022 yılı Haziran-Temmuz ayları içinde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü öğrencileri ve Ankara'da çalışan fizyoterapistlerde gerçekleştirilmiş kesitsel bir çalışmadır. Araştırma çevrim içi ortamda (Google form) gerçekleştirildi ve katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktaydı. Veri toplamına başlamadan önce Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulundan (tarih: 12 Mayıs 2022; no: 2022/08) onay alındı. Araştırmanın amacı katılımcılara açıklanmış ve çevrim içi form üzerinden aydınlatılmış onamları alınmıştır. Araştırma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütüldü.

Araştırmanın dâhil edilme kriterleri; 18 yaş ve üzerinde olan gönüllü fizyoterapi ve rehabilitasyon lisans öğrencileri ve fizyoterapistlerden oluşmuştur. Aktif fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencisi olmayan ve mezuniyet sonrası farklı bir meslek dalında çalışan fizyoterapistler çalışma dışı bırakıldı.

Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma alanı, kronik hastalık ve sağlık durumu sorgulandı. GETAT tutumu Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği ile öz yeterlilik Genel Öz Yeterlilik Ölçeği ile değerlendirildi. Ayrıca bireylerin GETAT yöntemlerini kullanma durumları ve bilgi düzeyleri değerlendirildi.

**GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP TUTUM ÖLÇEĞİ**  
GETAT ile ilgili sağlık hizmeti alan toplumların tamamlayıcı tıp ile ilgili tutumlarını saptamak için ge-

liştirilmiş ölçekdir. Ölçek maddelerinin 22'si pozitif (2, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27. maddelerdir), 5'i negatif (1, 4, 8, 9, 26. maddeler) ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek tamamlayıcı tıbbi düşünsel bakış, modern tıbbi karşı memnuniyetsizlik, sağlığa bütüncül bakış olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin kesim değeri olmayıp alınan puan arttıkça kişiler geleneksel ve tamamlayıcı tıbbi karşı olumlu tutum sergilemektedirler.<sup>13</sup>

### GENEL ÖZ YETERLİLİK ÖLÇEĞİ

Ölçek bireylerin stresli yaşantılarla başa çıkabilme ve bunlara uyum sağlayabilme becerilerine yönelik algılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 10 sorudan oluşmakta ve Tamamen Yanlış "1" ve Tamamen Doğru "4" şeklinde puanlanmaktadır. Yüksek puan genel öz yeterliliğin yüksek olduğuna işaret etmektedir.<sup>14</sup>

### GETAT YÖNTEMLERİNİ KULLANMA VE UYGULAMA DURUMU

Bireylerin meditasyon/yoga, Taichi, akupunktur, kayropraktik, homeopati, hacamat, masaj, sülük, reiki, bitkisel tedavi, hipnoz, refleksoloji, nöral terapi, enerji şifası, yaşam tarzı değişikliği, mezoterapi, fitoterapi, osteopati, ozon terapisi, apiterapi, proloterapi, müzik terapi, larva terapisini içeren GETAT yöntemleri hakkında haberdar olma, kullanma ve uygulama durumları sorgulandı. Ayrıca bireylerin GETAT yöntemini duyma durumu, nereden duyduklarını içeren bilgi düzeyleri de raporlandı.

### İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Fizyoterapistlerin ve öğrencilerin anket sonuçlarından elde edilen verilerin analizi, "SPSS" Versiyon 22 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) istatistik programı kullanılarak yapıldı. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemlerle (Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri) incelendi. Sayısal değişkenlerde, ortanca (minimum; maksimum) ve ortalama±standart sapma değerleri verilirken, kategorik değişkenlerde sayı (n) ve yüzde değerleri verildi. Kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanıldı. Sayısal değişkenler normal dağılım göstermediğinden verilerin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U Testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p<0,05 olarak kabul edildi.

### BULGULAR

Araştırmaya katılan 41 fizyoterapistin yaş ortalaması 30,63±6,61 yıl iken 47 öğrencinin yaş ortalaması 22,15±1,02 yıldır. Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde okuyan öğrencilerin %19,3'ünün (n=17) 3. sınıf, %34,1'inin (n=30) 4. sınıf olduğu görüldü. Aktif çalışan fizyoterapistlerin mesleki deneyimi ortalama 7,99±6,49 yıldır. Fizyoterapistlerin ve öğrencilerin cinsiyeti, kronik hastalık ve sağlık durumu grupları arasında benzer bulundu (p>0,05) (Tablo 1). Fizyoterapistlerin %56,1'i (n=23) lisans, %24,4'ü (n=10) yüksek lisans ve %19,5'i (n=8) doktora mezunuydu. Ayrıca fizyoterapistlerin çalışma alanlarına bakıldığında; %24,4'ü (n=10) nöroloji, %14,6'sı

TABLE 1: Bireylerin sosyodemografik özellikleri.

Özellikler	Fizyoterapist (n=41)		Öğrenci (n=47)		p değeri
		n (%)		n (%)	
Cinsiyet	Kadın	24 (58,5)		38 (80,9)	0,34
	Erkek	17 (41,5)		9 (19,1)	
Kronik hastalık	Var	5 (12,2)		9 (19,1)	0,374
	Yok	36 (87,8)		38 (80,9)	
Sağlık durumu	Çok iyi	6 (14,6)		3 (6,4)	0,315
	İyi	23 (56,1)		23 (48,9)	
	Orta	10 (24,4)		19 (40,4)	
	Kötü	0		1 (2,1)	
	Çok kötü	2 (4,9)		1 (2,1)	

(n=6) pediatri, %14,6'sı (n=6) ortopedi, %2,4'ü kardiyopulmoner (n=1), %7,3'ü (n=3) sporcu ve %36,6'sı (n=15) diğer alanlarda çalışmaktaydı.

Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde okuyan öğrencilerin GETAT yöntemlerini kullanma durumları incelendiğinde; öğrencilerin %44,7'sinin masaj uygulamasını kullandıkları; %19,1'inin geçmişte hacamat ve masaj tedavisinden yararlandığı; %34'ünün ozon tedavisinin işe yaradığını düşündüğü; %72,3'ünün osteopati ve %63,8'inin Taichi ve akupunkturu kullanmayı düşündükleri; %38,3'ünün hipnoz yöntemine karşı ön yargı ve korkularının olduğu ve %53,2'sinin larva tedavisini uygulamayı düşünmedikleri görüldü (Tablo 2).

Fizyoterapistlerin GETAT yöntemlerini kullanma durumları incelendiğinde; fizyoterapistlerin %48,8'inin masaj uygulamasını kullandıkları; %19,5'inin geçmişte

masaj tedavisinden yararlandığı; %46,3'ünün ozon tedavisinin işe yaradığını düşündüğü; %51,2'sinin Taichi ve %41,5'inin akupunkturu kullanmayı düşündükleri; %39'unun hipnoz yöntemine karşı ön yargı ve korkularının olduğu ve %73,2'sinin larva tedavisini uygulamayı düşünmedikleri görüldü (Tablo 3).

Fizyoterapistlerin ve öğrencilerin GETAT yöntemleri ve kullanma durumları karşılaştırıldığında akupunktur ( $\chi^2=15,592$ ,  $p=0,008$ ) ve osteopati ( $\chi^2=25,029$ ,  $p<0,001$ ) yönteminin gruplar arasında farklı olduğu, diğer uygulama yöntemlerinin ise gruplar arasında benzer olduğu bulundu ( $p>0,05$ ).

Fizyoterapistlerin ve öğrencilerin GETAT yöntemi bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında GETAT yöntemini duyma durumu, yöntemi duydukları yer ve GETAT yöntemi eğitiminin alınması gruplar arasında benzerdi ( $p>0,05$ ). GETAT yöntemini fizyoterapist-

**TABLO 2:** Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde okuyan öğrencilerin GETAT yöntemlerini kullanma durumları (n=47).

GETAT yöntemleri	Şu an kullanıyorum n (%)	Geçmişte uygulandı n (%)	İşe yaradığını düşünüyorum n (%)	Kullanmayı düşünürüm n (%)	Uygulamaya dair ön yargı/korkularım var n (%)	Uygulamayı düşünmem n (%)
Meditasyon/yoga	2 (4,3)	6 (12,8)	7 (14,9)	23 (48,9)	1 (2,1)	8 (17)
Taichi	1 (2,1)	1 (2,1)	7 (14,9)	30 (63,8)	1 (2,1)	7 (14,9)
Akupunktur	0	0	8 (17)	30 (63,8)	7 (14,9)	2 (4,3)
Kayropraktik	7 (14,9)	3 (6,4)	13 (27,7)	20 (42,6)	2 (4,3)	2 (4,3)
Homeopati	0	0	6 (12,8)	19 (40,4)	7 (14,9)	15 (31,9)
Hacamat	0	9 (19,1)	3 (6,4)	9 (19,1)	14 (29,8)	12 (25,5)
Masaj	21 (44,7)	9 (19,1)	9 (19,1)	8 (17)	0	0
Sülük	0	3 (6,4)	7 (14,9)	8 (17)	12 (25,5)	17 (36,2)
Reiki	0	1 (2,1)	5 (10,6)	11 (23,4)	12 (25,5)	18 (38,3)
Bitkisel tedavi	3 (6,4)	4 (8,5)	7 (14,9)	22 (46,8)	5 (10,6)	6 (12,8)
Hipnoz	0	1 (2,1)	6 (12,8)	6 (12,8)	18 (38,3)	16 (34)
Refleksoloji	0	2 (4,3)	10 (21,3)	27 (57,4)	3 (6,4)	5 (10,6)
Nöral terapi	0	0	11 (23,4)	20 (42,6)	10 (21,3)	6 (12,8)
Enerji şifası	6 (12,8)	2 (4,3)	11 (23,4)	10 (21,3)	6 (12,8)	12 (25,5)
Yaşam tarzı değişikliği	1 (2,1)	2 (4,3)	10 (21,3)	17 (36,2)	8 (17)	9 (19,1)
Mezoterapi	0	0	14 (29,8)	13 (27,7)	6 (12,8)	14 (29,8)
Fitoterapi	2 (4,3)	1 (2,1)	12 (25,5)	15 (31,9)	8 (17)	9 (19,1)
Osteopati	0	1 (2,1)	8 (17)	34 (72,3)	2 (4,3)	2 (4,3)
Ozon terapisi	0	1 (2,1)	16 (34)	23 (48,9)	1 (2,1)	6 (12,8)
Apiterapi	0	3 (6,4)	10 (21,3)	15 (31,9)	7 (14,9)	12 (25,5)
Proloterapi	0	0	12 (25,5)	10 (21,3)	11 (23,4)	14 (29,8)
Müzik terapi	7 (14,9)	1 (2,1)	8 (17)	22 (46,8)	2 (4,3)	7 (14,9)
Larva terapisi	0	0	4 (8,5)	4 (8,5)	14 (29,8)	25 (53,2)

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

**TABLO 3:** Fizyoterapistlerin GETAT yöntemlerini kullanma durumları (n=41).

GETAT yöntemleri	Şu an kullanıyorum n (%)	Geçmişte uygulandı n (%)	İşe yaradığını düşünüyorum n (%)	Kullanmayı düşünürüm n (%)	Uygulamaya dair ön yargı/korkularım var n (%)	Uygulamayı düşünmem n (%)
Meditasyon/yoga	5 (12,2)	6 (14,6)	9 (22)	16 (39)	0	5 (12,2)
Taichi	0	0	9 (22)	21 (51,2)	1 (2,4)	9 (22)
Akupunktur	6 (14,6)	5 (12,2)	4 (9,8)	17 (41,5)	7 (17,1)	2 (4,9)
Kayropratik	11 (26,8)	4 (9,8)	5 (12,2)	16 (39)	5 (12,2)	0
Homeopati	2 (4,9)	2 (4,9)	4 (9,8)	14 (34,1)	8 (19,5)	11 (26,8)
Hacamat	2 (4,9)	4 (9,8)	7 (17,1)	5 (12,2)	5 (12,2)	18 (43,9)
Masaj	20 (48,8)	8 (19,5)	10 (24,4)	3 (7,3)	0	0
Sülük	1 (2,4)	4 (9,8)	6 (14,6)	4 (9,8)	6 (14,6)	20 (48,8)
Reiki	1 (2,4)	1 (2,4)	4 (9,8)	9 (22)	8 (19,5)	18 (43,9)
Bitkisel tedavi	4 (4,8)	4 (4,8)	12 (29,3)	13 (31,7)	2 (4,9)	6 (14,6)
Hipnoz	0	0	8 (19,5)	5 (12,2)	16 (39)	12 (29,3)
Refleksoloji	3 (7,3)	4 (9,8)	14 (34,1)	15 (36,6)	1 (2,4)	4 (9,8)
Nöral terapi	0	2 (4,8)	15 (36,6)	10 (24,4)	7 (17,1)	6 (14,6)
Enerji şifası	6 (14,6)	1 (2,4)	9 (22)	6 (14,6)	6 (14,6)	13 (31,7)
Yaşam tarzı değişikliği	4 (9,8)	1 (2,4)	12 (29,3)	12 (29,3)	3 (7,3)	9 (22)
Mezoterapi	0	0	13 (31,7)	10 (24,4)	5 (12,2)	13 (31,7)
Fitoterapi	1 (2,4)	0	18 (43,9)	11 (26,8)	2 (4,9)	9 (22)
Osteopati	8 (19,5)	4 (9,8)	16 (39)	12 (29,3)	0	1 (2,4)
Ozon terapisi	0	1 (2,4)	19 (46,3)	12 (29,3)	2 (4,9)	7 (17,1)
Apiterapi	0	1 (2,4)	10 (24,4)	8 (19,5)	10 (24,4)	12 (29,3)
Proleterapi	0	1 (2,4)	7 (17,1)	13 (31,7)	5 (12,2)	15 (36,6)
Müzik terapi	3 (7,3)	3 (7,3)	16 (39)	11 (26,8)	2 (4,9)	6 (14,6)
Larva terapisi	0	0	2 (4,9)	2 (4,9)	7 (17,1)	30 (73,2)

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

lerin %46,3'ü doktorlardan duyarken öğrencilerin %42,6'sı fizyoterapistlerden bu yöntemi duyduklarını bildirdi (Tablo 4).

Fizyoterapistlerin ve öğrencilerin geleneksel tamamlayıcı tıp tutumu ve genel öz yeterlilikleri karşılaştırıldığında; geleneksel tamamlayıcı tıp tutumunun tamamlayıcı tıba düşünel bakış, modern tıba karşı memnuniyetsizlik ve sağlığa bütüncül bakış alt parametreleri gruplar arasında benzerdi ( $p>0,05$ ). Ancak fizyoterapistlerde daha fazla olan genel öz yeterlilik skoru gruplar arasında farklıydı ( $Z=3,155$ ,  $p=0,002$ ) (Tablo 4).

Fizyoterapistlerin ve öğrencilerin geleneksel tamamlayıcı tıp tutumu alt parametreleri ile genel öz yeterlilikleri arasındaki ilişki incelendiğinde; fizyoterapistlerin modern tıba karşı memnuniyetsizlik alt parametresiyle öz yeterlilikleri arasında orta düzeyde negatif yönde ilişki bulunurken ( $r=0,304$ ;  $p=0,05$ );

diğer alt parametreler arasında ilişki bulunmadı (Tablo 5). Ayrıca lisans öğrencilerinin geleneksel tamamlayıcı tıp tutumu alt parametreleri ile öz yeterlilikleri arasında ilişki bulunmadı ( $p>0,05$ ) (Tablo 6).

## TARTIŞMA

Son yıllarda geleneksel ve tamamlayıcı tıba karşı ilgi ve bazı yöntemlerin kullanımının artmasına rağmen toplum içinde ve sağlık çalışanlarında bilgi düzeyleri yetersizdir. Çalışmamızda da fizyoterapistlerin ve fizyoterapi bölümü öğrencilerinin GETAT yöntemlerinden akupunktur ve osteopati kullanımlarının farklı olduğu, bilgi düzeylerinin ve tutumlarının benzer olduğu bulundu. Öğrencilerin aksine fizyoterapistlerin öz yeterlilik düzeyleri daha fazlaydı. Ayrıca fizyoterapistlerin GETAT tutumu alt ölçeği olan modern tıba karşı memnuniyetsizlik ile fizyoterapistlerin öz yeterlilikleri arasında ilişki bulundu.

**TABLO 4:** Fizyoterapistlerin ve fizyoterapi bölümü öğrencilerinin GETAT yöntemi bilgi düzeyleri, geleneksel tamamlayıcı tıp tutumu ve genel öz yeterliliklerinin karşılaştırılması.

		Fizyoterapist (n=41)		Öğrenci (n=47)		p değeri
		n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	
GETAT yöntemini duydunuz mu?	Evet	40 (97,6)	43 (91,5)			0,366
	Hayır	1 (2,4)	4 (8,5)			
Nereden duydunuz?	Bilgim yok	0	4 (8,5)			0,285
	Doktor	19 (46,3)	3 (6,4)			
	Fizyoterapist	1 (2,4)	20 (42,6)			
	Yakın çevre	6 (14,6)	7 (14,9)			
	Sosyal medya	9 (22)	5 (10,6)			
	Diğer	4 (9,8)	8 (17)			
GETAT yöntemi eğitimi alınmalı mı?	Evet	36 (87,8)	40 (85,1)			0,765
	Hayır	5 (12,2)	7 (14,9)			
		<b>Medyan</b>	<b>Medyan</b>	<b>z değeri</b>	<b>p değeri</b>	
		<b>(minimum; maksimum)</b>	<b>(minimum; maksimum)</b>			
Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği	Tamamlayıcı tıba düşünsel bakış	34 (10; 56)	34 (11; 54)	0,092	0,927	
	Modern tıba karşı memnuniyetsizlik	29 (11; 68)	27 (11; 57)	0,117	0,907	
	Sağlığa bütüncül bakış	51 (33; 60)	50 (33; 61)	1,152	0,249	
Öz yeterlilik		32 (21; 40)	28 (15; 40)	3,155	0,002	

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

**TABLO 5:** Fizyoterapistlerin geleneksel tamamlayıcı tıp tutumu ve genel öz yeterlilikleri arasındaki ilişki.

Fizyoterapist		Genel öz yeterlilik	
		r değeri	p değeri
Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği	Tamamlayıcı tıba düşünsel bakış	0,004	0,982
	Modern tıba karşı memnuniyetsizlik	0,304	<b>0,050</b>
	Sağlığa bütüncül bakış	0,235	0,139

**TABLO 6:** Öğrencilerin geleneksel tamamlayıcı tıp tutumu ve genel öz yeterlilikleri arasındaki ilişki.

Lisans öğrencisi		Genel öz yeterlilik	
		r değeri	p değeri
Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği	Tamamlayıcı tıba düşünsel bakış	0,168	0,258
	Modern tıba karşı memnuniyetsizlik	0,048	0,747
	Sağlığa bütüncül bakış	0,171	0,249

2014 yılında Türkiye’de ilk yasal düzenlemeyle, sağlık profesyonellerinin hekim gözetiminde işlem yaptıktan sonra sertifika almalarına ve kupa tedavisi, akupunktur, apiterapi, hipnoz, sülük tedavisi, homeopati, kayropratik, larva tedavisi, mezoterapi, ozon tedavisi, proloterapi, refleksoloji, osteopati, müzik terapi gibi birçok uygulamayı tedavide kullanmasına olanak sağlanmıştır.<sup>15</sup> Fizyoterapistler hastalara egzersiz ve terapötik teknik sağlayan, tav-

siyelerde bulunarak sağlığın korunmasında önemli rolleri olan yardımcı sağlık personelleridir. Bunun yanı sıra fizyoterapistler, lisans düzeyinde sunulan ve genel fizyoterapi uygulaması kapsamında değerlendirilen masaj, manuel terapi gibi tamamlayıcı tıp tedavisi olarak kabul edilebilecek bazı teknikleri uygulamaktadır.<sup>16</sup> Ülkemizde sağlık eğitimi alan tıp ve hemşirelik öğrencilerinin tamamlayıcı tıp yöntemlerine karşın görüşleri incelenirken fizyoterapi li-

sans öğrencilerini inceleyen çalışmalar sınırlı sayıdadır.<sup>12,17-19</sup> Doğanay ve ark. yaptıkları çalışmada, sağlık meslek yüksekokulu ve tıp öğrencileri tarafından en çok bilinen GETAT yöntemlerinin dinî uygulamalar/dua, masaj, hacamat ve hidroterapi/Spa uygulamaları olarak belirlerken; akupunktur, kayropratik ve ayurveda gibi GETAT yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarını göstermişlerdir.<sup>12</sup> Bu alanda yapılan bir başka araştırmaya göre öğrenciler arasında en çok bilinen GETAT yöntemleri “dua” ve “masaj” iken en az bilinen yöntemlerin ise “Ayurveda” ve “kayropratik” olduğu bildirilmiştir.<sup>20</sup> Yeni Zelanda’da yapılan bir çalışmada ise fizyoterapistlerin sırt ve boyun ağrısı tedavisinde akupunktur ve masajı en yaygın ve daha etkili bir GETAT yöntemi olarak kullandıkları raporlanmıştır. Aynı çalışmada fizyoterapistlerin genel fizyoterapi uygulaması kapsamında GETAT yöntemi olarak kabul edilen akupunktur gibi bazı teknikleri uyguladıklarını da belirtilmiştir.<sup>21</sup> Çalışmamızı incelediğimizde, öğrencilerin ve fizyoterapistlerin masaj yöntemini geçmişte ve günümüzde de daha çok uyguladıkları bulundu. Ülkemizde bazı GETAT yöntemleri çok iyi bilinmemektedir. Bu yöntemlerden bazılarının ülkemizde bilinmemesi veya uygulanmaması lisans döneminde müfredatta bu yöntemleri içeren detaylı ders içeriklerinin olmamasıyla açıklanabilir. Ayrıca akupunktur, osteopati, ozon tedavisi gibi birçok yöntem lisans sonrası kurs kapsamında verilmesi de yaygın olarak bilinmemesi ve uygulanamamasına da sebep olabilir.

Doktor, hemşire ve fizyoterapistlerin GETAT bilgisini araştıran bir çalışmada, fizyoterapistlerin klinik uygulamada GETAT uygulamalarını daha sık kullandıkları bildirilmiştir.<sup>22</sup> Bagniet ve ark. yaptıkları çalışmada, fizyoterapi öğrencilerinin masaj tedavisi (%78,9), kayropratik (%70) ve akupunktur (%52,8) konularında önemli bilgilere sahip olduklarına inandıkları ancak aromaterapi, hipnoz, homeopati ve inançla şifa konusunda çok az bilgiye sahip olduklarını raporlamışlardır.<sup>23</sup> Türkiye’de GETAT ile ilgili yapılan derlemede tedavide kullanılan GETAT uygulamalarının ilk 3 sırası şunlardır: (i) masaj, (ii) bitkisel tedavi ve (iii) akupunktur; en çok bilinen GETAT uygulamaları için ilk 3 sıra şu şekildedir: (i) akupunktur, (ii) bitkisel tedavi ve (iii) masaj tedavisidir.<sup>24</sup> Çalışmamızda da masaj tedavisini öğrenci

(%44,7) ve fizyoterapistlerin (%48,8) şu anda kullandıkları, masaj tedavisini öğrenci (%19,1) ve fizyoterapistlerin (%19,5) geçmişte kullandıkları, ozon tedavisini öğrenci (%34) ve fizyoterapistlerin (%46,3) işe yarar bir uygulama olduğunu düşündükleri, hipnoza karşı öğrenci (%38,3) ve fizyoterapistlerin (%39) ön yargılarının olduğu ve larva tedavisini her iki grubunda kullanmayı düşünmedikleri bulundu. Ayrıca öğrencilerin %72,3’ü osteopati ve %63,8’i Taichi uygulamasını kullanmayı düşünürken, fizyoterapistlerin %51,2’si Taichi ve %41,5’i akupunktur kullanmayı düşündükleri belirlendi. Masaj tedavisinin fizyoterapi lisans eğitimi programında yer alması ve fizyoterapistlerin bu alanda daha fazla bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca turizm ülkesi olan Türkiye’de masaj sıklıkla kullanılan, hastaların yanı sıra yerli veya yabancı turistlere de hizmet olarak verilen toplumda bilinen bir uygulamadır.<sup>24</sup> Ayrıca çalışmamızda, osteopati ve akupunktur grupları arasında farklı bulundu ve öğrenciler daha çok osteopatiyi kullanmayı düşünürken fizyoterapistler akupunktur kullanmayı tercih etmekteydi. Bu durum akupunkturun iğne yöntemiyle yapıyor olması ve öğrencilerin lisans bilgi ve becerilerinin bu konuda yetersiz olmasından dolayı öğrencilerin hastaları manuel terapi yöntemiyle tedavi eden osteopati yöntemini daha çok kullanmayı düşündükleri yönündeydi. Bunun yanı sıra Türkiye’de ilk yasal düzenleme akupunktur yönteminde yapılmış olmasının akupunktur kullanmayı düşünmede fizyoterapistlerin lisans öğrencilerine göre daha fazla tercih edilmesinde etkili olacağı görüşündeyiz.<sup>25</sup>

Sağlık bilimleri öğrencilerinin GETAT tutumları üzerine yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır.<sup>19,26,27</sup> Yıldırım ve ark., hemşirelik ve tıp öğrencilerinin GETAT ile ilgili tutum ve bilgilerini karşılaştırdılar.<sup>19</sup> Hastaların GETAT tedavileri hakkında bilgi edinme konusundaki artan ilgisine rağmen müfredatları bu konuları kapsamayı ihmal ettiği için öğrencilerin örgün eğitimleri sırasında uygun bilgileri alamadıkları yönündedir. Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin GETAT’a tıp öğrencilerine göre daha olumlu tutum sergilediklerini ve GETAT ile ilgili bilgilerin kendilerine örgün eğitimleri sırasında verilmesi gerektiği görüşünde olduklarını ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada, sağlık bilimleri öğrencilerinden

fizyoterapi ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin GETAT tutumları ve ilgilerinin daha fazla olduğu bildirilmiştir.<sup>28</sup> Çalışmamızda ise fizyoterapistlerin ve öğrencilerin GETAT tutumları karşılaştırıldığında tamamlayıcı tıbbı karşı düşünsel bakış, modern tıbbı karşı memnuniyetsizlik ve sağlığa bütüncül bakış grupları arasında benzer bulunduğu ancak her iki grubun da GETAT'a karşı olumlu tutum sergiledikleri belirlendi. GETAT uygulamaları, daha önce sağlık profesyonelleri tarafından önemli görülmezken son zamanlarda bu uygulamalara ön yargılar ortadan kalkmıştır.<sup>29</sup> GETAT uygulamalarını içeren tedaviler, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü ders müfredatında tamamlayıcı terapiler adı altında yer almaya başlamış ve böylece öğrencilerin GETAT tutumları, bilgi ve farkındalıklarının artmasında etkili olduğu görüşündeyiz.<sup>30</sup> Çalışmamızda GETAT yöntemlerini duyma ve GETAT bilgi düzeyleri her iki grupta benzer olduğu özellikle fizyoterapistlerin %46,3'ünün doktorlardan, öğrencilerin ise %42,6'sının fizyoterapistlerden duyduğu bulundu. Bu durumun çalışan fizyoterapistlerin hastanedeki GETAT'a ilgi duyan doktorların bu yöntemleri uygulamaları veya bu konuda fizyoterapistleri bilgilendirmesiyle farkındalıklarının arttığını düşündürürken, öğrencilerin ise lisans ders programları ve staj eğitimleri sırasında sahada yer alan fizyoterapistler aracılığıyla farkındalıklarının artırıldığı görüşündeyiz. Aynı zamanda ülkemizde 2018 yılından itibaren yapılan uluslararası GETAT kongreleri de sağlık çalışanlarında farkındalığın artmasına katkı sağladığını düşünmekteyiz. Çalışmamızda GETAT ile ilgili görüşlerdeki farklılıklar, gelecekteki multidisipliner sağlık hizmeti sunumu ve bu konuda eğitim girişimlerinin geliştirilmesi üzerinde etkilerin olabilmesi için hem fizyoterapistler hem de öğrenciler GETAT yöntemleri üzerine eğitimlerin alınması yönünde görüşlerini bildirdiler.

Sağlık çalışanlarının, tüm stresli yaşam olaylarına uyum sağlama ve günlük yaşamın zorluklarıyla başa çıkmadaki yeterliliği hakkında sahip olduğu zihinsel kestirimini belirlemek son derece önemlidir. Sağlık profesyoneli eğitim programının gereği öğrencileri klinik uygulamanın taleplerini karşılamaya hazırlamak ve böylece öz yeterlilik veya artan gö-

reve özel güven öğrencilerde meslek gelişimi için kritik kabul edilir.<sup>31,32</sup> van Lankveld ve ark., fizyoterapi bölümü öğrencilerinin öz yeterliliklerini inceledikleri çalışmada öz yeterliliği klinik alana özgü olup olmadıklarını araştırmışlardır.<sup>31</sup> Öğrencilerde fizyoterapi ile ilgili öz yeterliliğin genel değil klinik alana özgü olduğunu öne sürmüşlerdir ve öğrencilerin klinik uygulamalara hazırlanmasında öz yeterliliğin önemli olduğunu savunmuşlardır. Öz yeterliliğin gelişimi çeşitli deneyimlere ve özellikle performans başarılarının yanı sıra sözlü ikna ve deneyimlere bağlıdır.<sup>33</sup> Çalışmamızda, fizyoterapistlerin öz yeterliliği fizyoterapi bölümü öğrencilerine göre fazlaydı. Bu durumun fizyoterapistlerin eğitim düzeyi, klinik tecrübe ve deneyimlerinden kaynaklanacağı görüşündeyiz. Ayrıca çalışmamızda, fizyoterapistlerin öz yeterliliği arttıkça modern tıbbı karşı memnuniyetsizlik azalmaktaydı. Modern tıpta elde edilen klinik deneyimlerin ve yapılan bilimsel araştırma sonuçlarının kanıt düzeyleri yüksek olması fizyoterapistlerin modern tıbbı olan memnuniyetini artırdığı görüşündeyiz. Öz yeterliliği yüksek olan bir kişi başarısızlık durumunu doğrudan kendine mal etmeyip yanlış yol ve strateji izlediğini düşünmekte ve hızlı bir şekilde toparlanıp başarıya odaklanabilmektedir.

Çalışmamızın birkaç limitasyonu vardır. İlk olarak, çalışmamız tek merkezli olduğu için sadece Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü 3 ve 4. sınıf lisans öğrencileri çalışmada yer almaktadır. İkinci olarak fizyoterapistlerin ve öğrencilerin GETAT uygulamalarını hangi amaçlarla kullanmayı tercih ettikleri yeterince sorgulanmamıştır. Son olarak cinsiyet, sosyoekonomik durum gibi faktörlerin GETAT uygulamalarını kullanma ve bu uygulamalara karşı tutumlarını inceleyen kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

## SONUÇ

Çalışma sonucunda, fizyoterapistlerin ve lisans öğrencilerinin GETAT uygulamalarına karşı tutumlarının pozitif yönde olduğu ve fizyoterapistlerin öz yeterliliğinin öğrencilere göre fazla olduğu bulundu. Ayrıca GETAT uygulamalarına karşı tutumların ve bu uygulamaları kullanma yönünden grupları arasında



belirgin bir fark olmadığı belirlendi. Bu konuda eğitime ihtiyaç olduğu ve fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü müfredatlarına çeşitli GETAT uygulamalarının dâhil edilmesi gerektiği görüşündeyiz. Geleceğin sağlık profesyonelleri olacak sağlık bilimleri öğrencilerinin eğitiminde GETAT konusundaki farkındalık ve bilgilerinin artırılarak bu uygulamaların etkisi ve güvenliği hakkında sağlık bilimleri öğrencilerinin bilgilendirilmesi önerilmektedir.

### Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

### Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

### Yazar Katkıları

**Fikir/Kavram:** Yasemin Ateş Sarı; **Tasarım:** Yasemin Ateş Sarı, Nezehat Özgül Ünlüler; **Denetleme/Danışmanlık:** Yasemin Ateş Sarı, Nezehat Özgül Ünlüler; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Asiye Morgil, Farnaz Nemati; **Analiz ve/veya Yorum:** Yasemin Ateş Sarı, Nezehat Özgül Ünlüler; **Kaynak Taraması:** Yasemin Ateş Sarı, Asiye Morgil, Farnaz Nemati; **Makalenin Yazımı:** Yasemin Ateş Sarı, Nezehat Özgül Ünlüler, Asiye Morgil, Farnaz Nemati; **Eleştirel İnceleme:** Nezehat Özgül Ünlüler; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Yasemin Ateş Sarı, Nezehat Özgül Ünlüler; **Malzemeler:** Asiye Morgil, Farnaz Nemati.

## KAYNAKLAR

- Furnham A, Bhagrath R. A comparison of health beliefs and behaviours of clients of orthodox and complementary medicine. *Br J Clin Psychol.* 1993;32(2):237-46. [Crossref] [PubMed]
- Çakmak S, Nural N. Kronik hastalıklarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi uygulamaları [Complementary and alternative medicine applications in chronic diseases]. *Türkiye Klinikleri J Intern Med Nurs-Special Topics.* 2017;3(2):57-64. [Link]
- Khorshid L, Yapucu Ü. Tamamlayıcı tedavilerde hemşirenin rolü [The nurse's role in complementary therapies]. *Atatürk Üniv Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi.* 2005;8(2):124-30. [Link]
- Sirois FM, Gick ML. An investigation of the health beliefs and motivations of complementary medicine clients. *Soc Sci Med.* 2002;55(6):1025-37. [Crossref] [PubMed]
- Arpacı Ö. Sağlık bakanlığı tarafından kabul edilen geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları ve bunların hukuka uygunluğunun değerlendirilmesi [Traditional and integrative medicine practices approved by the ministry of health and evaluation of the compliance of these practices with the law]. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.* 2021;23(2):1245-307. [Crossref]
- Şahin S. Geleneksel, tamamlayıcı, alternatif tıp uygulamalarına genel bir bakış [An overview of traditional, complementary and alternative medicine]. *TJFP.* 2017;21(4):159-62. [Crossref]
- Cinar N, Akduran F, Kose D. The attitudes of nursing students regarding the complementary and alternative medicine. *Rev Electr Enferm.* 2016;18:e1174. [Crossref]
- Lafçı D, Kara Kaşıkçı M. Yataklı sağlık kuruluşunda görev yapan sağlık personelinin tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini bilme ve kullanma durumları [The knowledge level and using of complementary and alternative therapies of the health personal who working at hospitals]. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2014;3(4):1114-31. [Link]
- Sönmez Cİ, Başer DA, Küçükdağ HN, Kayar O, Acar İ, Güner PD. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi durumlarının ve davranışlarının değerlendirilmesi [Evaluation of knowledge of traditional and complementary medicine of medical school students]. *Konuralp Tıp Derg.* 2018;10(3):276-81. [Crossref]
- Şenol Y, Erdemli B, Demirezen M. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi ve davranışlarının incelenmesi [Investigation of knowledge and behavior about traditional and complementary medicine of medical school students]. *Anadolu Güncel Tıp Derg.* 2020;2(1):6-12. [Crossref]
- Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının değerlendirilmesi [The attitudes of nursing students towards holistic complementary and alternative medicine]. *Balikesir Sağlık Bil Derg.* 2019;8(1):21-6. [Link]
- Doğanay S, Guzel D, Öztürk D, Tanyeli A. Complementary and alternative medicine: understanding, attitude and usage among Turkish health sciences and medical students. *J Contemp Med.* 2018;8(1):48-54. [Crossref]
- Elif K, Ekerbiçer HÇ, Erkorkmaz Ü. Complementary, alternative and conventional medicine attitude scale: Turkish validity reliability study. *Sakarya Tıp Derg.* 2018;8(4):726-36. [Crossref]
- Aypay A. Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarılma çalışması [The adaptation study of General Self-Efficacy (GSE) Scale to Turkish]. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 2010;11(2):113-32. [Link]
- Resmî Gazete (27.10.2014, Sayı: 29158) sayılı Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği; 2014. Erişim tarihi: 20 Eylül 2022. Erişim linki: [Link]
- Anaforoğlu B, Sönmezer E. Sağlık çalışanlarının bakış açısıyla fizyoterapi bilimi [Physiotherapy science from the viewpoint of health care workers]. *Sağlık ve Toplum.* 2011;3:38-45. [Link]
- Akan H, Izbirak G, Kaspar EC, Kaya CA, Aydın S, Demircan N, et al. Knowledge and attitudes towards complementary and alternative medicine among medical students in Turkey. *BMC Complement Altern Med.* 2012;12:115. [PubMed] [PMC]

18. Yigitbas C, Bulut A. The effect of socio-demographic and cultural features on traditional, complementary and alternative medicine in healthcare students. *J Contemp Med.* 2020;10(3):370-6. [[Crossref](#)]
19. Yildirim Y, Parlar S, Eyigor S, Sertoz OO, Eyigor C, Fadiloglu C, et al. An analysis of nursing and medical students' attitudes towards and knowledge of complementary and alternative medicine (CAM). *J Clin Nurs.* 2010;19(7-8):1157-66. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
20. Ergin A, Hatipoglu C, Bozkurt AI, Mirza E, Kunak D, Karan C, et al. Uzmanlık ve tıp öğrencilerinin tamamlayıcı-alternatif tıp hakkındaki bilgi düzeyleri ve tutumları [Knowledge and attitudes of residents and medical students on complementary-alternative medicine]. *Pam Tıp Derg.* 2011;4(3):136-43. [[Link](#)]
21. Liu L, Tarbotton J, Martin K, Haenga T, Wu S, Baxter GD. Complementary and alternative medicine: a pilot survey of current clinical practice and attitudes of physiotherapists in the Otago region of New Zealand. *NZJP.* 2020;48(3):127-37. [[Crossref](#)]
22. Bjerså K, Stener Victorin E, Fagevik Olsén M. Knowledge about complementary, alternative and integrative medicine (CAM) among registered health care providers in Swedish surgical care: a national survey among university hospitals. *BMC Complement Altern Med.* 2012;12:42. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
23. Bagniet J, Boon H, Ostbye T. Complementary/alternative medicine: comparing the view of medical students with students in other health care professions. *Fam Med.* 2000;32(3):178-84. [[PubMed](#)]
24. Tozun M, Kucukkefe Bag H, Pektas M, Soyacikgoz E, Tekindal MA. Knowledge, attitudes, and opinions of health professionals and students on traditional and complementary medicine practices in Turkey: a systematic review and meta-analysis. *Eur J Environ Public Health.* 2022;6(2):em0115. [[Crossref](#)]
25. Biçer I, Yalçın Balçık P. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp: Türkiye ve seçilen ülkelerinin incelenmesi [Traditional and complementary medicine: investigation of Turkey and the selected countries]. *Hacettepe Journal of Health Administration.* 2019;22(1):245-57. [[Link](#)]
26. Pettersen S, Olsen RV. Exploring predictors of health sciences students' attitudes towards complementary-alternative medicine. *Adv Health Sci Educ Theory Pract.* 2007;12(1):35-53. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
27. Živčić D, Racz A, Naletilić D. Differences in attitudes towards/beliefs on complementary and alternative medicine witnessed between physiotherapists, nurses/paramedics and physicians. *Afr J Tradit Complement Altern Med.* 2014;11(6):57-65. [[Crossref](#)]
28. Ballesteros-Pe-a S, Fernández-Aedo I. Conocimientos y actitudes sobre terapias alternativas y complementarias en estudiantes de ciencias de la salud [Knowledge and attitudes toward complementary and alternative therapies among health sciences students]. *Investigación en Educación Médica.* 2015;4(16):207-15. [[Link](#)]
29. Yurdakul ES, Sarı O. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarının etik yönünden incelenmesi [The examination of traditional and complementary medicine applications in terms of ethical side]. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi.* 2020;10(3):404-14. [[Crossref](#)]
30. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü Ders Müfredatı. Erişim tarihi: 21 Şubat 2023. Erişim linki: [[Link](#)]
31. van Lankveld W, Jones A, Brunnekreef JJ, Seeger JPH, Bart Staal J. Assessing physical therapist students' self-efficacy: measurement properties of the Physiotherapist Self-Efficacy (PSE) questionnaire. *BMC Med Educ.* 2017;17(1):250. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
32. Hayward LM, Black LL, Mostrom E, Jensen GM, Ritzline PD, Perkins J. The first two years of practice: a longitudinal perspective on the learning and professional development of promising novice physical therapists. *Phys Ther.* 2013;93(3):369-83. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
33. Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychol Rev.* 1977;84(2):191-215. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]